

“ELIZA” LIBURUAREN AURKEZPENEAN

(Donostia, 1984, Azaroak 26)

Fr. Luis Villasante

Jaun-Andreak: Gau on digula Jainkoak!

Hogei eta hamarren bat urte, edo hor nunbait, igaro ditut Arantzazun Teologia Fundamentalara eta Teologiaren sarre-rako edo ataurreko gauzak irakasten. Eta ikusirik, alde ba-tetik, gaiok kristau fedear duten lokarria eta kristau fedea dela gizonaren dohainik preziatuena; eta, bestetik, euskal kultura sortu nahi baldin bada, kultur gaiok azaltzeko eus-kara mintzabide hartzea bezalakorik ez dagoela, ikaskizun horietaz obra bat euskaraz prestatzeko asmoa hartu nuen. Noiz izan zen asmo hartze hori? Ez dakit zuzen. Duela ma-kina bat urte. Gaztetan, noski. Badakizute gaztea sobera ausarta edo ameslari handia izan ohi dela, eta ni ere hala izan, nunbait. Barka.

Hartu nuen, bada, obra hirukoitz bat egiteko asmoa, hots, hiru liburu. Lehenbizikoa izango zen Jainkoari buruz, edo, zehazkiago esanik: Jainkoaren existentziari buruz. Bigarrena Jesukristori buruz (Teologia Fundamentalaren ikuspuntutik, jakina). Hirugarrena Elizaz. Hiruek bazeramaten titulu oro-kor bat berbera: «Kristau Fedearen Sustraiak». Eta hala atera izan dira bana-banaka hiru liburuok. Jainkoarena 1962. urtean, Jakin-taldeak argitaratua. Jesukristorena 1968an, Do-

nostiako Aurrezki Kutxak aterea. Eta orain 1984ean agertzen da hirugarrena, Eliza, Aurrezki Kutxa Munizipalari eskerrak berau ere.

Aitortu behar dut hiru gai horietarik lehenbizikoa, Filosofian azaltzen zelako, ez zela Teologia Fundamentean irakasten; baina oinarri-oinarrizkoa izanik, baztertu ezina iruditu zitzaidan.

Berriro esango dut: Ondo ohartzen naiz sobera ausarta izan nintzela.

Beste aitortza hau ere egin behar dut: Zeregin honi lotu nintzenean, ez nuen asko uste lan hau bukatu orduko gure artean hainbesteraino aldatuko zirenik. Gaur fe-dearen ondarea ez dugu behiala bezala bake gozoan gordetzen. Gauza hauen premia, horrek, premiazkoago bihurtu besterik ez du egin, ordea.

Auziari euskararen ikuspuntutik so eginik, guztiok dakigu gaur ahaleginak egiten direla hizkuntza bera arautu eta normalizapen bidean jartzeko, euskal kultura sortzeko, etab. Saio hauek ere arrangura horren fruitu eta ondorio direla ez dut ukatuko.

Guztiok dakigu, baita ere, hain mintzatzaile eta irakurle gutitako hizkuntzatan langileak urririk lan egin beste biderik ez duela, eta lana argitaratu nahi badu, noraezekoa duela ate-joka ibiltzea eta laguntza eskatzea. Arestian esan dut hiru liburuok nola atera diren. Azkenengo honengatik ere Aurrezki Kutxa Munizipalari eskerrak eman beharrean naiz.

Eta honako hau ere zergatik ez esan? Elizan Kontzilio ondoan lehertu diren liskarrak ikustean, Axularrek dioen bezala (Ax 6), barrenean gelditu eta estaltzea gogoak ematen zidan. Baina barrenean gelditzeko tentazioari amore eman behar ote nion? Ezetz iruditu zitzaidan. Aitzitik, oztopoak gainditzen laguntzeko, nork bere aletxoak garraiatu behar duela uste dut.

Gaiok, bestalde, beren osotasunean inguratzen zail bihurtu dira, gero eta bibliografia ugariago delako, alde batetik,

eta ikusalde berriak ia egunoro agertzen direlako, bestetik. Dena inguratzea ezinezko bihurtu da, bada.

Eta bada oraindik beste zerbait, gibelatzen ninduen. Gaur berrizale izan behar duzu, nahi-ta-ez. Gaurko irrika edo moda bihurtu da. Idazleari eskatzen zaio, alegia, zerbait berri esatea, gaurkoa izatea, hots, moderno izatea. Baina hontan gogora datorkit Barandiaranek Zubiagari esana eta honek bere azken liburuan jaso (1): «Elizliburuak "gaurkoak" dira egian sustraituak eta gaurko egoitzari erantzuten diranak badira». Liburu honen mamiari bagagozkio, nik esango nuke bertan azaltzen diren gauzak betikoak direla eta gaur maizegi isilik uzten edo gutiesten direnak, gaindituak baleude bezala, eta hargatik, hain zuzen, arriskutan gerta daitezkeenak, galtzeko arriskutan. Uste dut, beraz, horien premia gogoratzea eta azpimarratzea gaurkotasunari kasu emateko modu bat dela.

Gai hauek aztertzen zabiltzalarik, oztopo jakin bat irteten zaizu bidera, hots, misterioa. Eta horren aurrean bi jarrera har daitezke, elkarren aurkakoak eta biak makurrak: 1) bat, giza adimenaren indarra eta gaitasuna sobera etsirik, Jainkoarekiko misterioen zola ere zulatu eta ulertu uste du, inongo eragozpenik ez balitz bezala; 2) besteak, aldiz, gure adimenaren gauza eza aitzakiatzat hartuz, ez du uste auzi horietaz deus jakiteko gai garenik. Beraz, uste honen arabera, ez litzateke posible izango benetako Jakintza bat arazo edo gai horien gainean. Bi jarrerok gertatu izan dira Kulturaren kondairan barna. Gaur bigarrenak du arrakasta gehiago eta arrisku edo tentazio horretan erortzeko zorian gaudela esatea ez da sekreturik salatzea. Joera honen argudioei behar bezala erantzuteko, Filosofiaren eremuan sartu beharko genuke, eta hau ez da hori egiteko ez ordua eta ez lekua (2).

1. Maite-garraren txinpartak; Donostia, 1983, 9. orrialdean.

2. Ikus ET. GILSON, *La unidad de la experiencia filosófica*, Ed. Rialp, Madrid, 1973.

Vatikanoko Lehen Kontzilioak fede katolikoari buruz eman zuen Konstituzioan, Konstituzio horren 4. kapituluan, erakutsi zuen zein diren giza arrazoiaren ahalak eta mugak puntu honetan. Gutun horretan esaten zaigu fedez edo Agerkunderaz agertu zaizkigun misterioak gure gainera daudela, eta, beraz, ezin ulertuzkoak eta zeharo ezin argituzkoak direla; horrek, ordea, ez duela esan nahi giza adimenak, horien gainean ari denean, ezin dezakeela deusik uler; aitzitik, ulerpideren bat, eta guztiz baliotsua, jaso dezake naturalki ezagutzen dituenen analogiatik eta misterioek bere elkarren artean eta gizonaren azken helburuaz duten lokarritik. Hala ere, beti izango da egia giza adimena gauza hauetan ez dela hain trebe berari dagozkionetan den bezala, eta misterio hauek alde orotarik gairitzen gaituztela (D 1795).

Erregela hau izan da eta da teologo katolikoaren errepidea, bide zabal-zuzena.

Gaur, aintzin honetan esan dudana bezala, Agnostizismoa eta Fideismoa dira gainean ditugun etsaiak, baina kristau fedea beti aitortu du giza arrazoiaren gaitasuna muga batzuen barnean. Kapadoziar irakasleek bazuten hitz bat Jainkoa izendatzeko: *Akatalêptos*, hots, eskura ezina. Horrek esan nahi du, noski, Jainkoa eta Haren misterioak guretzat agort ezinak direla, ezin konprenituzkoak. Baina Jainkoa ezin dugula osotoro barnatu esateak, ez du inolaz ere esan nahi —eta desbiderapen hori da gaurko arriskua— ez dugula Hari buruz fisik konprenitzen edo ulertzen ahal (3).

«Jainkoa ezin esanezko dela diogunean —idatzi du De Lubac aitak—, horrekin ez dugu aditzera eman nahi Hari buruz ezin daitekeela egia den gauzarik esan, Hari buruz isiltzea beste zereginik ez dugula, edo-ta nahierara baieztatu eta uka daitekeela edozer gauza. Edo balio pratiko eta behin-behinekoa soilki duela Hari buruz esaten den orok. Nik esango nuke ezin esanezkotasun hori hartu behar dela dialektika baten bukaera bezala, eta hortik duela bere esanahi jatorra eta guztiz positiboa... Bere ordu propioari aitzinduko

3. H. U. von BALTHASAR, *La foi du Christ*, Aubier; 72. orrialdean.

litzaiokeen teologia negatiboa baino gauza txarragorik ez legoke» (4).

Gure egunotan Eliz gertakari haundi bat ikusi dugu, hots, Kontzilioa, Vatikano II.a. Eta Eliza bera, hain zuzen, izan da Kontzilioaren aztergai nagusia.

Elizan bazen argitu beharrekorik eta bai aldatu eta gaurkotu beharrekorik ere, eta hala egin du Kontzilioak. Kontzilio honek berritasunik aski ekarri izan duela Elizara ez da ez dakienik. Eliza Jainkoaren herria dela; Hierarkia, berri, zerbitzu bat dela. Aita Sainduaren aitzindaritasunaren ondoan, kolejialtasuna irakatsi da. Elizako mienbro guztiek —bakoitzak bere mailan, noski—, parte dute Kristoren hiru ofizio edo zereginetan (apaiz, profeta, errege). Halako berri-aire bat hartu dute Elizako gauzek, leialtasun edo fidelitasunari saldukeriarik egin gabe.

Tirabirak egon dira eta badira oraindik. Eta —holakoe-tan maiz gertatzen dena—, Kontzilioak nahi izan ez dituen aldaketak egin nahi dituzte batzuek, eta agindutakoak ere ez beste batzuek. Hitz batean esateko, krisian daude gaur hainbat gauza. Krisiak luzarora, gaintitzen baldin badira, mesedetan ur daitezke. Gauza askoren sustraiari kasu ematera behartzen gaituzte; lehen gaingiroki eta axaletik baino bizitzen ez ziren gauza askoren garrantzia hobeki neurtzera eramán gaitzakete. Nik uste dut hori guzi hori egingo dela, baina denbora beharko da. Neurri batean iadanik egiten ari dela ere esango nuke, nahiz eta lehen aipatutako astinduak oraindik bizirik egon.

Kasu bat aipatzeagatik, aipa dezadan Elizako Zuzen edo Deretxo Kanonikoarekin gertatua. Disziplina hau berez Teologiaren adarra zelarik, pixkaka eta ohartzeko, Teologiarekin lokarriak hautsi zituen eta bere bidetik zebilen, baina ume-zurtz. Eta zer gertatu zitzaion? Oinarri gabe, gutietsia eta ka-

4. HENRI DE LUBAC, *Por los caminos de Dios*, Ed. Carlos Lohlé, Buenos Aires; 101. orrialdean.

sik mexpreziorik handiengan eroria gelditu zela. Gaur, zorionean, bere teologi-oinarriak bir-aurkitzen eta bir-eskuratzen ari da. D. Llamazares-en liburua ikusi besterik ez dago (5). Teologiaren adar bat da, nahiz eta metodo berezi baten jabe izan. Eta hau da notatzekoa: berpiztea etorri zaio lehengora, aspaldiko iturrietara bihurtzetik. Eta Kontzilioak berak eman zuen hortarako bidea, zeren, disziplina hau azaltzerakoan, Elizaren misterioa kontutan hartzeko agindu baitzuen (6).

Antzera gertatu zaio, itxuren arabera, Teologia Fundamentalari. Honek ere, metodo berezia duelarik, Teologiaren enborretik askatu eta bere bidetik ibiltzeko tentazioa izan du. Eta ez. Teologiaren batasunean irautetik helduko zaio, ene ustez, birloratzea.

Edozein modutan ere, berrikusketa eta bir-moldaketen garaian gaude. Gauza batetik gorde gaitzen, ordea: edozer txorakeriari Teologia deitzetik. Hori ere, esango nuke, maiz gertatzen dela gaur, eta hortik Teologiari kaltea besterik ez datorkio. Teologiak bere printzipioak ditu, bere metodoak, bere helburua, eta horiei leialki lotzen delarik, eta ez bestela, beharko du egin bere lana. Ez da munduan benetako zientziarik bere baitako legeak errespetatzen ez dituenik, eta ez dago arrazoirik horretan Teologia salbuespen izan dadin.

Plazaratzen den liburuak Eliza du aztergai. Gaur borbo-rean irakiten ari den gaia da berau.

Elizan badira bi alderdi edo saihest elkartu beharrezkoak, eta, Kondaira lekuko, elkartzen zailak gertatu direnak. Orain alderdi biotatik batera eta gero besteari oratu izan zaio, baina nekez hartzen dira biok batera kontutan. Elizak, bada, bi, alderdi ditu: barnekoa eta kanpokoak. Ikus hortaz Kon-

5. *Derecho Canónico Fundamental*, León, 1980.

6. «Optatam totius», 16.

tzilioa (7). Elizaren kanpoko aldea oskola da, azala edo maskorra, nahi baduzu; barneko aldea da Elizak duen muin baliotsuena, baina biak dira beharrezkoak. Barnekoa preziatuena izanik ere, kanpoko preziatuena den horren zerbitzutan dago, eta hala ezin utzizkoa da. Pio XII.ak bere denboran salatzen zituen auzi honi buruz egiten diren oposaketa faltsoak, Eliza juridikoa eta karitatezko Eliza elkarren aurka jarririk, eta abar (8).

Norbaitek esan du azken Kontzilioak egin duen baieztapenik garrantzitsuena (eta bai zailena ere) honako hau dela, hots: Eliza sakramentu edo sakramentu gisako zerbait dela (9), Jesukristo bera den bezala, bestalde. Sakramentua seinale bat da eta bi osakaiez osatutako izakia: alde bat du barnekoa eta ezin ikusizkoa, eta beste bat kanpoko eta ikusten dena. Eliza sakramentu itxurazkoa dela esatean, bi alderdion sintesia egin nahi digu Kontzilioak. Elizan bada Hierarkia bat, bada Aita Saindua, Apezpikuak, apaizak, karguak, Apostoluen ondorengoak direnen ardurak, eta abar; guzti hori kanpoaldekoa duzu, baina ezin utzizkoa, halere. Guztion gogoan dago Joan Paulo II.a Nikaraguara joan zeneko gertaera hura. Oihukariek zioten: «Gora herriaren Eliza!». Eta Aita Sainduak erantzun zien: «Ez dago Eliza bat baizik: Kristok Pedro eta Apostoluen eta hauen ondorengoen gain ezarri zuena baizik».

Inoiz entzuten da, bai, Eklesiologia berriak direla gaur. Nik ez dut uste erabat berriak egon daitezkeenik. Eredu honetan puntu asko daude Elizak fedeko egiazat hartuak dituenak, eta horiek balio trinko eta sendoa gordeko dute beti. Ikusalde berrientzat, orain arte guti kontutan hartu direnentzat, bai, beti egongo da lekua, eta zahar eta berriak ohi ez bezalako arrimu edo oreka batetan disposatzeko aukera ere bai. Kristau fedean bada malgutasun bat etxe-barneari itxura berria emateko, Hans Urs von Balthasar-ek gogo-

7. «Lumen Gentium», 8.

8. «Mystici Corporis», 63; 1943.

9. «Lumen Gentium», 1.

razten duenez¹⁰, baina beti ere definitua izan dena salborik utzirik.

Azken Kontzilioak, Elizako hazpegiak deskribatzean, garrantzi handia eman dio tradizioan azaltzen den «koinonia» edo «communio» delako horri; baina Kontzilio berak esaten digu, baita ere, Communioa ez dela lainoetan den zerbait, errealitate organikoa dela, alegia, karitateak sor arazia eta forma juridiko baten beharrea dagoena¹¹.

Eliza fedeko misterioa da, noski. Baditu, alegia, arrazoia-
ren indar soilaz erdiestezin diren alderdiak. Teologia Funda-
mentalak erabiltzen duen metodoa gai da Elizaren zenbait
alderdi argitzeko, baina Eliza bere osotasunean hartu nahi
denean, metodo dogmatikora ere jo beharra dago; horrega-
tik, azterkizun hau nabarra gertatzen da, bi metodoak dabil-
tzalako lanean, baina ez nahasian. Elizaren kanpoaldeko za-
tiak Teologia Fundamentalaren metodoaz tratatzen dira;
barnekoak, aldiz, Dogmatikarenaz. Gure liburuan ere hala
egiten da. Teologia Fundamentalari dagokion metodoa ageri
da gailen, baina besteak ere sarrera zerbait du, batez ere li-
buruaren bigarren partean.

Esan behar dut, gainera, liburuaren bigarren parte hone-
tan zati handiak daudela gaurko teologo batzuen lanetatik
hartu eta mamiz itzuliak, batez ere Hans Urs Von Baltha-
sar-en *Sponsa Verbi* liburutik eta De Lubac, Congar eta bes-
tearik aldatuak.

Apaingarriz eta argazkiz ere oso jantzia dator liburua.
Eta horretan aparteko ardura hartu duen Juan Antonio Gar-
mendia adiskideari eskerrak eman beharrea naiz, eta gogo-
tik ematen dizkiot. Berak nahi izan du Euskal Herrian fe-
deak sortarazi dituen lorpen eta agirien nolabaiteko erakus-
toki izan dadila liburu hau, eta neurri dexente batean lortu
duela uste dut. Liburuaren kanpoko azalean, berriz, Aita Xa-
bier Eulatek Arantzazurako egindako berina dator, Charola

10. *La foi du Christ*, 125. orrialdean.

11. L. G. «Nota explicativa praevia», 2.

jaunak argazkiz hartua. Eta nola ez aipa Alkorta jauna eta Gráficas Izarra lantegia, imprimeri lana hain maitekiro burutu dutenak? Eskerrik beroenak denentzat, eta Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalari baitipat, argitaratze kontua bere gain hartu duelako.

Eman diezaiogun, laburzki bederen, gainbegiratu bat liburua-aren edukinari, beronen kapituluak bana-banaka aipatuz. Liburua XXII kapituluz osatua da. Aurrean badu Aurkibide bat murrizta, kapitulu-entituluak soil-soilki dakartzana. Baina azkenaldean beste Aurkibide bat du xehetasunez hornituagoa eta hortik laster atera daiteke zein den kapitulu ba-koitzaren mamia.

Lehenbiziko kapitulua «Zurrumiloaren erdian», pixka bat gaitik kanpora dago, nahi baduzue, baina Eliz barnean gaur nabari diren zenbait joera, tirabira eta despiten kontu ematen da. Noraezekoa du idazleak bere ingurumaria ezagutzea eta non ari den jakitea, garaiko giro, aje eta tentazioak ezagutzea, eta hortara dihoa kapitulua. Agian bertan eskaintzen den begikolpea ilun eta beltz samarra da. Ez dakit.

Bigarren kapituluaz hasten da propioki gaia. «Jainkoaren erresuma» edo erreinua, du titulua. Gauza jakina da Kristok aipatzen eta Ebanjelioetan hainbeste aldiz ageri den Jainkoaren erreinu hori dela eta, exegeten eta teologo fundamen-talisten artean egon direla eritzi desberdinak, baina diferen-txiok nabarduretan dira, hots, hitzaren malgutasuna teologo batzuek gehiegi trinkotu eta gogortu nahi izan dutelako. Nolanahi den, Kristok hotsegiten zuen erreinuak Elizarekin duen zer-ikusia aztertzen da hor.

Hirugarren kapitulua hamabi Apostoluen auziaz mintzo da. Jakina denez, axola handieneko puntua da hau Elizan.

Laugarren kapitulua: Kargudunak Elizan. Hemen ukitzen da Eliz Hierarkiaren auzia.

Boskarren kapitulua: San Pedrori kristau iturrietan aitort-

tzen zaion aitzindaritasunaren arazoa aztertzen da.

Seigarren kapitulua: Elizaren lehen urratsak: Kapitulu honetan azaltzen da nola izan zen kristautasunaren zabal-kundea, judu-herritik jentilen artera igarotzea eta abar, nolako antolabideak zituen Eliza jaioberriak, nolako arriskuak gainditu behar izan zituen, ez bakarrik kanpotik, baina baita barnetik ere. Guzti hori Kondairaren argitan, garai hartako lekukotasunak kontutan hartuz.

Zazpigarren kapitulua: Erromako Apezpikua San Pedroren ondorengoa dela Elizaren aitzindari-karguan. Puntu hau ere Eklesiologiaren giltzarri bat dela bistan da. Eliz Kondairaren argitan azaltzen da.

Zortzigarren kapitulua: Aita Sainduaren tokia Elizan, edo Primatuaren luze-laburra. Kapitulu honetan Vaticano Lehenak eman zuen definizioa azaltzen da.

Bederatzigarren kapitulua Elizan Apostoluen suzesioa atxikitzen dutenez ari da, hots, Apezpikuez. Puntu hau ere giltzarri edo buruenetakoa da Eklesiologian. Eliz kondairaren argitan arakutzen da.

Hamargarren kapitulua: Apezpikuen kolejialtasuna. Jakinaenez, hau da Vaticano II.ak irakatsi duen puntu nagusienetako bat.

Hamaikagarren kapitulua: Eliza, Kristiandade aroan. Kristiandade izenaren pean adierazi ohi da kristau kondairaren aro bat, zeinetan Eliza eta komunitate politikoa hertsiki elkartuak eta uztartuak egon baitira. Uztarketa honetarik zenbait gertakari eta istilu sortu dira, hala nola Kruzadak, Inkisizioa eta abar. Gertakari horiek nola interpretatu behar diren aztertzen da, bada.

Gero lau kapitulutan —12tik 15era, alegia— Eliz Irakasgoaren auzia aztertzen da. Elizan badela Irakasgo bat Kristok jarria, Elizako fedea zaintzeko, desbiderapenetatik begiratzeko, zenbait kasutan hutsezina dela Irakasgo hori, eta hutsezin mailatako ez denean ere gure baiezkoa —muga batzuen barnean —galdegiten duela, eta zein den Eliz Irakasgo

honen eremua edo zer-nolako gaietara hedatzen den: guzti hori lau kapitulu horietan aztertzen da.

XVI. kapitulua: Elizaren egitekoa, edo Eliza zertarako den. Elizak gizonaren salbazioaz eta saindutasunaz du zer-ikusi, Jainkoaren eta Jainko Agerkundearen testigu ere izan behar du munduan. Esaldi hauek zer duten kolkoan aztertzen da kapitulu honetan.

Honeraino Teologia Fundamentalaren metodo bereziaz baitipat aztertzen dira gaiak, Kondairaren eta kristau iturrien lekukotasunak ikusiz eta horien balio historikoa kontutan hartuz. Egia esan, lehen parte honetarako gidaritzat hartu ditudan autoreak, besteak beste, hauek izan dira: Dieckmann, Salaverri, Batiffol, Congar, Journet etab.

Hamazazpigarren kapitulua: «Zer da Eliza?», fedeko misterio hau —Eliza bera— dogmatikoki eta ahal daitekeen neurrian argitzera zuzendua dago. Azken batean Eliza Kristo bera da, edo Kristoren luzapen bat. Hans Urs Von Balthasar-en *Sponsa Verbi* ikerlana da kapitulu honen iturburua.

Hamazortzigarren kapitulan —«Elizaren ezaugarriak»—, Elizaren lau «tasun» edo nota direlako horiek —Batasuna, Saindutasuna, Katolikotasuna eta Apostolutasuna— azaltzen dira Congar-en oinarrastoei jarraikiz.

Hemeretzigarren kapitulua: «Utz zazu dena eta jarraiki Neri» erlijioso bizitzeak Elizan duen tokiaz mintzo da. Hemen ere H. U. V. Balthasar, Tillard eta beste saio batzuk hartu dira kontutan.

Eta berdin Hogeigarren kapitulan «Apaiza gaurko munduan», H. U. V. Balthasar-en uztatik hartua da.

Hogei eta batgarren kapituluak —«Tentsioak Elizako egiturei buruz»— eta Hogei eta bigarrenak —«Elizaren amatasuna»—, Henri De Lubac-en saio bat dute oinarritzat. Azkenaldian apaizgoari eta Aita Sainduari buruz sortu diren eztabaidetan argia egin nahi dute.

«Ba, eta non mintzo da zure liburu hori kristau soilak Elizan duen tokiaz edo Elizan aitortzen zaizkion dohain eta eskubideez?», esango du zenbaitek. Aitortu behar dut kapitulu berezirik ez dela liburuan gai hontaz, beste gauza askori buruz ere ez den bezala, baina hor-hemenka badira, bai, hortaz mintzo diren atalak. Dena berariaz eta kapitulu berezitan tratatzerik ez dago. Hautaketa bat egin behar izan dut, eta anitz gauza jakinaren gainean kanpoan gelditzen dira edo pixka bat laburzki eta zeharka ukitzen ditut.

Liburu honek dituen hutsak eta akatsak alde zuzenetik aitortzen ditut.

Eta huts batzuen arrazoia emateko esan behar dut Teologia Fundamentalaren ikuspuntutik baitipat hartzen dela Eliza liburu honetan. Orduan zenbait gauza kanpoan gelditzea ez da miresteko, ezen Teologi adar honi zuzenean dagozkionak ez dira. Baita ere esan behar dut nere kezkarik handiena ez dudala ipini gauza berriak eta ezazagunak esaten, ez eta orijinal izaten ere; gaur maiz isiltzen diren, gutxiesten diren, arriskutan diren eta betikoak direnen oinarri trinko sendoak erakusten baizik.

Guztiok dakigu zer-nolako erro sakonak bota zituen fedea gure herrian eta herri honek nolako fruitu bikainak eman dizkion Elizari. Fede hori ez dezagula galtzera utzi! Ondo errukarriak ginateke. Egia da, bai, fedea Jainkoaren dohaina dela, baina gure aldetik ere estimazioa, esker ona eta lankidetzeta nahi eta behar du. Badut asmoa beste liburu bat, artez eta zuzenean, eta euskaraz, noski, fedeari buruz prestatzeko. Asmoa baino gehiago ere bada, dagoeneko. Uste dut hiru liburu hauek bururatzeko ongi etorriko dela beste hori.

Bukatzeko, aipa dezadan liburuari jarri diodan goiburua edo «lema» delakoa. Ama Sorazuren hitz sotil batzuk dira. Euskal Herriko alaba xume hark ez zuen Teologi ikastarorik egin, baina haatik zeinen ederki dakien Elizaren giharra zein den esaten! Elizak —dio berak— Jainko Salbatzailea bilatzen irakasten digu, kristau bizitzea har arazten digu.

Izan ere, Elizak, gurekiko, ez du beste egitekorik. Horretarako dago, eta horregatik da guretzat maitagarri.